

է, որի ներազործական դերից ամենից շատ կարող է ծագել բոլոր մեծ պետութիւնների մէջ ընդհանուր պատերազմ, ուստի Մանջուրական հարցում Ճապոնիայից ոչ պակաս շահագրգռուած Ամերիկան դիմեց մեծ պետութիւններին մի առաջարկով. փոխադարձաբար երաշխաւորել Չինաստանի չեզոքութիւնը և նրա վարչական էութիւնը (entité administrative)՝ Այդ առաջարկը համակրանքով ընդունեցին Անգլիան, Ֆրանսիան, Գերմանիան և Իտալիան:

Գործողութիւնների չեզոքութիւնը պետութիւնների կողմից չի արգելում նկատել դրանց համակրանքների այս կամ այն կողմ թեքուիլը. սլաւոնական ազգերը—սերբ, բուլղար, չեխ, խորվատ, չեքոսլովակացի և բուռն համակրանք են ցոյց տալիս սլաւոնների հօր պաշտպան Ռուսաստանին. սրա կողմն է նաև Ֆրանսիայի և Գերմանիայի համակրանքը, ի բաց առած այդ երկրների արմատական կուսակցութիւնները:

Լ. Ս.

Փետրուարի 23.

—Գերմանիայի զանազան գիտական կենտրոններում տօնուեց հռչակաւոր փիլիսոփա Կանտի մահուան (1804 թ., փետրուարի 12) հարիւրամեակը: Առանձին հանդիսաւորութեամբ յարգուեց այդ մեծ գերմանացու յիշատակը նրա ծննդավայր Կոնիգսբերգ քաղաքում, որի համալսարանում նա դասաւսուցել էր: Կանտը նախ քան իբրև փիլիսոփա հռչակուելը յայտնի դարձաւ իբրև առաջնակարգ գիտնական. ճիշտ գիտութիւնների մէջ նա անմահացաւ տալով տիեզերքի կազմութեան ֆիզիկո-աստղագիտական թէորիան, որ այսօր էլ կրում է նրա անունը (Կանտ-Նապլասեան տեսութիւն): Կանտից յետոյ ծիծաղելի է տեսնել «փիլիսոփաներ» առանց ճիշտ գիտութիւնների հիմնաւոր պատրաստութեան... Հալածանք կրելով «Կրօնը միայն բանականութեան սահմաններում» գրուածքի համար՝ նա դադարեց շօշափելու այդ հարցերը և գրեց իր անմահ «Մաքուր բանականութեան քննադատութիւնը»,—այնքան նշանաւոր մի գործ, որից յետոյ փիլիսոփայութեան պատմութիւնը բաժանոււմ է երկու շրջանի. մինչև Կանտ և Կանտից յետոյ: Առհասարակ չափազանց դժուար է փիլիսոփայական նախապատրաստութիւն չունեցող ընթերցողներին հասկանալի ձևով բացատրել Կանտի փիլիսոփայութեան ծուծը. բայց և այնպէս

մի այլ անգամ կ'աշխատենք ծանօթացնել ամենամեծ մտածողի մտքերի հետ ըստ կարելոյն դիւրամատչելի ձևով:

—Արարատումս կարդում ենք. «Նոյեմբեր ամսի 5-ին Պարսկաստանի և Հնդկաստանի հայոց առաջնորդը, տէր Սահակ արքեպիսկոպոսը, ճանապարհ է ընկել դէպի Հնդկաստան այցելելու իր հօտին: Նախապէս յայտնած լինելով ազգիս Վեհափառ Հայրապետին իր դիտաւորութեան մասին, խնդրել և ստացել է շրջաբերական օրհնութեան կոնդակ ուղղուած այնտեղի տաւազիր ժողովրդին: Այսպիսի մի ճանապարհորդութիւն կապուած է մեծամեծ դժուարութիւնների հետ, ցամաքային ճանապարհով Պարսկաստանից մինչև Հնդկաստան, կամ ծովային ճանապարհով Սուէզեան ջրանցքի վրայով, որոնցից թէ մէկը և թէ միւրը, թէ շատ մեծածախս է և թէ ժամանակ շատ է պահանջում: Հնդկաստան վերջին անգամ այցելել է հանգուցեալ տէր Եսայի արքեպիսկոպոսը, որի հետ պատահած մի քանի անախորժութիւններ տեղական հայերի կողմից թելադրել են տէր Սահակ արքեպիսկոպոսին շրջահայեաց լինել և իր այցելութեանը աւելի պաշտօնական կերպարանք տալ: Այդ դիտաւորութեամբ նա թեհրանի անգղիական դեսպանի միջոցով դիմել է Հնդկաստանի փոխարքային և յայտնի իր դիտաւորութիւնը: Այժմ նա Հնդկաստան է գնում նախապէս որոշուած ծրագրով. ամբողջ ճանապարհին նրան ցոյց կը տրուի պաշտօնական ընդունելութիւն, մի հանգամանք, որ կարևորութիւն տալով նրա դիրքին, կը նպաստի կարգաւորելու մի շարք ազգային եկեղեցական խնդիրներ, որ տարիներէից ի վեր մնացել էին առկախ: Բարի երթ սրբազան հօրը և յաջողութիւն իր օգտակար ձեռնարկութիւններին»:

Մենք էլ ցանկանում ենք որ այդ այցելութիւնը մի խթան լինի Հնդկաստանի հայերի վերածնութեան համար: Մինչև այժմ հնդկահայերը օգտուել են անգլիական ազատ կարգերից կուլտուրական մի ազգի համար ոչ վայել ձևով—օտարաճախով իսպառ իրանց ազդութիւնից:

—«Մշակ»-ին հաղորդում են էջմիածնից, որ յունուարի 30-ին ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը կոնդակով արձակել է Եղիշէ ծայրագոյն վարդապետ Մուրադեանին Ատրպատականի թեմի առաջնորդի պաշտօնից. համաձայն իր խնդրի և ժամանակաւորապէս թեմի կառավարիչ է նշանակել փոխանորդ Մեսրոպ վարդ. Մագսուտեանին: Մուրադեան վարդապետի արձակման մասին Վեհափառ Կաթողիկոսը յայտնել է առանձին նամակով պարսից դահաժառանգին, որ վարում է և Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետի պաշտօնը:

Պէտք է գոհ լինել, կ'աւելացնենք մենք, որ այդպիսով վերջ դրուեց այն խառնակ դրութեան, որ ստեղծուել էր այդ թեմում առաջնորդի պատասխանատու պաշտօնի համար անաշուղ ընտրութեան շնորհիւ:

—Պարսկաստանում այս յունուար ամսի սկզբին լոյս տեսաւ «Նոր-Ջուղայի Լրաբեր» թերթը: Ահա թէ ինչ է ասուած նրա «ազդի»ի մէջ.

«Ծանախ կարիք է զգացւում հրատարակելու եկեղեցական կրօնական կրթական ընդհանուր կարգադրութիւններ Պարսկա-Հնդկաստանի եկեղեցիների և դպրոցների պաշտօնեաների և հայ ժողովրդի ծանօթութեան համար. մինչև այժմ միշտ առանձին թերթիկներով էին լոյս տեսնում, սակայն այսուհետև աւելի յարմարութեան և կանոնաւորութեան համար կը տպագրուին սոյն թերթում, որ լոյս կը տեսնի ամիսը մի անգամ:

Կ'տպագրուին հոգևոր իշխանութեան կարգադրութիւնները, մեր ազգային կրթական և բարեգործական հաստատութեանց տեղեկագրերն ու հաշիւները, հայ ժողովրդական դրութեան մասին զեկուցագրեր, երբեմն ևս յարմար յօդուածներ ժողովրդեան ընթերցանութեան համար, որչափով իհարկէ միջոցներն ու հանգամանքները կը ներեն»:

Ծանկանում ենք աշողութիւն: